

The Academy of Management and Administration in Opole

**PHYSICAL CULTURE AND SPORT
IN HARMONIOUSLY DEVELOPED
PERSONALITY FORMATION**

Monograph

Opole 2021

The Academy of Management and Administration in Opole

**PHYSICAL CULTURE AND SPORT
IN HARMONIOUSLY DEVELOPED
PERSONALITY FORMATION**

Monograph

*Editors: Volodymyr Prystynskyi
and Tadeusz Pokusa*

Opole 2021

ISBN 978-83-66567-34-4

Physical culture and sport in harmoniously developed personality formation.

Volodymyr Prystynskyi, Tadeusz Pokusa (editors). *Monograph*. Publishing House WSZiA, Opole. 2021. 384. ISBN 978-83-66567-34-4.

Editorial Office: The Academy of Management and Administration in Opole

18 Niedziałkowskiego str., Opole 45-085 Poland

Tel. 77 402-19-00/01

E-mail: info@poczta.wszia.opole.pl

Reviewers:

prof. dr hab. Marian Duczmal

doc. Nadiya Dubrovina, PhD, CSc (Slovakia)

Editorial Board

Oksana Blavat (Ukraine), Tulegen Botagariev (Republic of Kazakhstan),

Zoia Dikhtiarenko (Ukraine), Wojciech Duczmal, Oleksandr Kholodnyi (Ukraine),

Viktor Koriahin (Ukraine), Iryna Ostopolets (Ukraine), Filip Pokusa,

Viktoriiia Slabouz (Ukraine), Sławomir Śliwa

Publishing House:

The Academy of Management and Administration in Opole

18 Niedziałkowskiego str., Opole 45-085 Poland. Tel. 77 402-19-00/01

Authors are responsible for content of the materials

© Authors, 2021

© Volodymyr Prystynskyi, Tadeusz Pokusa, 2021

© Publishing House WSZiA, 2021

CONTENT

Preface	6
Part 1. Theoretical and methodological factors of social functions realization of physical culture and sports in harmonious personality formation	9
1.1. Educational space of the institution of higher education in the aspect of health of students	9
1.2. Deficiency of modern student health culture youth as a social problem	13
1.3. Research of the influence of the content of physical education curricula on the motivation of students to regular classes	18
1.4. Health of university students: state, problems and ways of their solution	30
1.5. Philosophical and theoretical foundations of training athletes in cross-cultural interaction of modern society	39
1.6. Substantiation of theoretical provisions for the development of educational technologies for the formation of individual self-concept of student health	45
1.7. Information and communication technologies as a means of learning and creative development of students in the process of physical education ...	50
Part 2. Discursive-projective competence and professional-pedagogical training of a specialist in the field of physical culture and sports in the context of the humanistic worldview development of individual ..	54
2.1. The concept of designing professional and pedagogical training of a specialist in the field of physical education and sports	54
2.2. Socio-pedagogical principles of formation of discursive-projective competence of a specialist in the field of physical culture and sports	60
2.3. Model of professionally applied physical training for technical specialty students at the higher education institution	64
2.4. Information technologies in the formation of professional competencies of future specialists in physical culture	72
2.5. Factors that influence the quality of professional and pedagogical activity of the physical education teacher	80

PART 2

**DISCURSIVE-PROJECTIVE COMPETENCE
AND PROFESSIONAL-PEDAGOGICAL TRAINING OF
A SPECIALIST IN THE FIELD OF PHYSICAL CULTURE
AND SPORTS IN THE CONTEXT OF THE HUMANISTIC
WORLDVIEW DEVELOPMENT OF INDIVIDUAL**

2.1. The concept of designing professional and pedagogical training of a specialist in the field of physical education and sports

2.1. Концепція проєктування професійно-педагогічної підготовки фахівця в галузі фізичного виховання і спорту

Вирішення завдання входження системи підготовки фахівців у галузі фізичного виховання і спорту України у конкурентне освітнє середовище безпосередньо пов'язане з виробленням концепції її проєктування, яка забезпечить досягнення високої якості освіти і гарантованих результатів навчання і становлення особистості. Саме проєктуванню професійно-педагогічної підготовки фахівців належить ключова роль у адаптації закладів вищої освіти України до цього своєрідного дидактичного виклику, на який вони мають дати адекватну відповідь.

Узагальнення останніх публікацій, у яких започатковано розв'язання означеної проблеми [1-9], показало, що увага вітчизняних педагогів зосереджується на розкритті переважно історичного та методологічних аспектів проєктування професійно-педагогічної підготовки фахівців. Дослідниками відмічається, що найбільш продуктивною і перспективною є така професійно-педагогічна підготовка, в якій навчальний процес організований з урахуванням

професійної спрямованості, а також з орієнтацією на особистість майбутнього фахівця, його інтереси, схильності і здібності. Однак, досліджень, які б спеціально присвячувались розробці вимог до проектування концепції професійно-педагогічної підготовки фахівця в галузі фізичного виховання і спорту на засадах конкурентного освітнього середовища, ще немає. Ця обставина і визначила вибір теми наукових пошуків. Завданням дослідження стало виділення, на основі аналізу вітчизняних методологічних досліджень, вимог до створення концепції проектування професійно-педагогічної підготовки фахівця в галузі фізичного виховання і спорту.

Розпочнемо виклад суті й результатів дослідження з викладу суті понять «педагогічна теорія» і «педагогічна концепція», потім перейдемо до аналізу основних вимог до їх проектування стосовно професійно-педагогічної підготовки фахівця в галузі фізичного виховання і спорту.

До «класу теорій звичайно прийнято відносити тільки фундаментальні системи знань» (Б. Коротяєв [4, с. 12]). Педагогічну теорію розглядаємо як систему принципів, законів, категорій, понять, концепцій, яка описує освіту, закономірності її розвитку і шляхи підвищення ефективності [7, с. 377]; концепцію – як систему поглядів на процеси і явища в освіті, або як провідний замисел, який визначає стратегію дій під час здійснення реформ, програм, проєктів, планів [7, с. 160-161].

Безперечно, недостатньо наявності практичної потреби для розробки концепції проектування професійно-педагогічної підготовки фахівця в галузі фізичного виховання і спорту, яка є предметом наших наукових пошуків, оскільки для цього потрібен певний рівень розвитку дидактики професійно-педагогічної підготовки фахівця. Ми вважаємо, що у вітчизняній науці необхідний рівень уже досягнутий [1-10].

Вкажемо на неоднозначність уявлень про науковий статус і функції педагогічної теорії, навіть неузгодженість окремих її положень з основними позиціями філософського, методологічного плану (Д. Ільєсов [3, с. 14]). Дидактика, як основна наука галузі знань «Педагогіка», за своєю суттю є плюралістичною наукою, допускаються різні засади для побудови конкретної теорії. У цьому є свої позитивні сторони, зокрема, це дає змогу вивчати об'єкт дослідження (професійно-педагогічну підготовку фахівця в галузі фізичного виховання і спорту) з різних сторін.

Теорія, крім традиційних функцій – конструктивної і пояснювальної – має більше орієнтуватися на реалізацію проєктивної, прогностичної функції. Б. Гершунський дав досить глибоку інтерпретацію функцій теорії, її статусу в загальній системі педагогічних знань [2]. Керуючись відомою схемою процесу пізнання, дослідник виділяв три основних етапи становлення педагогічної

теорії: на першому вона формується переважно емпірично-індуктивним шляхом через спостереження, систематизацію й опис фактів; на другому – на основі пояснення фактів і їх осмислення формулюються закони, висувуються гіпотези і теоретичні концепції; на третьому здійснюється активне перетворення педагогічної практики в прогностично обґрунтованому напрямку. Дослідниками при цьому активно використовуються сформульовані закони і висунуті гіпотези і концепції [5, с. 55-63; 6, с. 495-500; 9, с. 94-101].

Сутність проектування професійно-педагогічної підготовки фахівця в галузі фізичного виховання і спорту полягає у визначенні (аналізі) вихідних умов, факторів і характеристик процесу означеної підготовки і побудові її прогнозованої моделі. Професійно-педагогічна підготовка фахівця в галузі фізичного виховання і спорту як дидактична система – упорядкована множина взаємопов'язаних та взаємообумовлених цілісних структурних та функціональних компонентів, що становлять єдине ціле в своїй структурі, поєднані спільними цілями, мотивами і завданнями, спрямованими на виховання та навчання особистості (В. Володько [1]; В. Мижериков [7, с. 337]). Схематично професійно-педагогічну підготовку фахівця в галузі фізичного виховання і спорту як дидактичну систему можна зобразити як зв'язок її елементів – викладач; майбутній фахівець в галузі фізичного виховання і спорту; зміст навчання; технології навчання; засоби навчання (умови); мета; середовище; F – якість (функція) системи; G – системотворчий фактор, який означає професійну діяльність та іншу взаємодію між елементами.

Як проєктантів концепції проектування професійно-педагогічної підготовки фахівця в галузі фізичного виховання і спорту, нашу увагу привернула відносність педагогічних теорій. Ряд дослідників вказують на уживання у педагогічній літературі діаметрально протилежних точок зору практично з усіх основних питань, вважають навчання більше мистецтвом, ніж наукою [3, с. 15]. Ми не погоджуємося із думкою Д. Ільєсова [3, с. 16], що дидактика, як і будь-яка індуктивна наука, не здійснює верифікацію своїх гіпотез на практиці, а лише переконується, що ця гіпотеза не суперечить їй.

Також, розробляючи концепцію проектування професійно-педагогічної підготовки фахівця в галузі фізичного виховання і спорту згідно засад конкурентного освітнього середовища, ми виходили з усталених у дидактиці головних позитивних якостей теорії. Виходячи з єдиних законів, принципів, вона пояснює сутність явищ професійно-педагогічної підготовки фахівця в галузі фізичного виховання і спорту; на основі пояснення передбачає хід подій, наслідки тих чи інших явищ професійно-педагогічної підготовки фахівця в галузі фізичного виховання і спорту; дає можливість на практиці перевірити істинність пояснень, що даються нею, і установити міру явищ, єдність їх

якісних і кількісних ознак, що неминуче пов'язано з формалізацією; описує явища професійно-педагогічної підготовки фахівця в галузі фізичного виховання і спорту досить специфічною мовою означеної галузі знань; указує межі галузі, де вона правильна, а також причини існування цих меж; відіграє важливу роль методу наукового пізнання, пов'язуючи істотні ознаки означеного класу явищ з іншими; є «цілісною», не містить внутрішніх логічних протиріч; є системою доказових міркувань; спирається на певну систему методів пізнання; знаходить практичне застосування у професійно-педагогічній підготовці фахівця в галузі фізичного виховання і спорту.

Критично сприймаючи виділені положення, можна погодитися з думкою Д. Ільєсова [3, с. 16], що «цілісність», відсутність внутрішніх логічних протиріч гальмує розвиток теорії. Ми також враховували існування меж застосування педагогічної теорії, що неминуче означає її однобічність. Як цілком справедливо зауважував К. Ушинський: «Теорія може бути однобічною, і ця однобічність її навіть буває дуже корисна, висвітлюючи особливо ту сторону предмета, яку інші залишали в тіні; але практика має бути по можливості всебічною» [10, с. 41].

Будуючи концепцію проєктування професійно-педагогічної підготовки фахівця в галузі фізичного виховання і спорту, ми керувалися застереженнями, що для створення педагогічної концепції недостатньо одних лише фактів, концепція не може бути виведена безпосередньо з фактів. Для цього необхідно було використовувати ряд теоретичних принципів, методологічних посилянь, ідей, які так само індуктивно, з досвіду не виводилися, а були продуктом мислення, заснованого на досвіді. Деякі дослідники вважають, що у дидактиці, на відміну від дедуктивних наук, відсутні правила логічного висновку і що центральна ідея педагогічної теорії не обов'язково має бути зовсім новою чи привнесеною з іншої галузі наукового знання [3, с. 17]. Для побудови нової для системи вищої освіти України концепції проєктування професійно-педагогічної підготовки фахівця в галузі фізичного виховання і спорту ми використовували як традиційну методологію, основу якої становлять п'ять основних методів (аналіз, синтез, індукція, дедукція і редукція), так і специфічні для дидактики методи (метод наукового пізнання й експериментального дослідження).

В основі побудови педагогічної концепції має бути поєднання формальної і неформальної логіки. Першу презентують спроби моделювання, які характерні для системного підходу, а другу – оцінки експертів. Висновки характеризували вплив проєктування професійно-педагогічної підготовки фахівця в галузі фізичного виховання і спорту на результативність навчання (наприклад, рівень професіоналізму майбутніх фахівців у галузі фізичного виховання і спорту, здоров'я учасників професійно-педагогічної підготовки,

вплив експериментальної педагогічної системи на особистісні і професійні якості майбутніх фахівців у галузі фізичного виховання і спорту, розвитку та саморозвитку їхньої професійно-педагогічної майстерності тощо).

Роблячи висновок з проведеного теоретичного дослідження, зазначимо, що інноваційний рух, який набирає силу із запровадженням конкурентного освітнього середовища, актуалізує проєктувальну діяльність у всіх структурних ланках системи освіти України. Проєктування професійно-педагогічної підготовки фахівця в галузі фізичного виховання і спорту відіграє вирішальну роль у сучасних закладах вищої освіти України. Тому важливо, щоб проєктування теоретично обґрунтовувалося, хоча зовсім не обов'язково кожного разу, конструюючи нові системи професійно-педагогічної підготовки фахівця в галузі фізичного виховання і спорту, програми, підручники і навчальні матеріали, створювати і нову теорію чи концепцію.

Література:

1. Володько В. Педагогічна система навчання: теорія, практика, перспективи. Навчальний посібник для викладачів, аспірантів та студентів. К.: Пед. преса, 2000. 148 с.

2. Гершунский Б.С. О научном статусе и прогностической функции педагогической теории. *Советская педагогика*. 1984. № 10. С. 64-71.

3. Ильясов Д.Ф. Проектирование педагогических теорий. *Педагогика*. 2004. № 9. С. 13-21.

4. Коротяев Б.И. Педагогика как совокупность педагогических теорий. М. : Просвещение, 1986. 207 с.

5. Лебедик Л.В. Дев'ять кроків становлення гармонійно розвиненої особистості. *Взаємодія духовного й фізичного виховання в становленні гармонійно розвиненої особистості*. Зб. статей за матеріалами VII Міжнар. наук.-практ. онлайн-конф. (Слов'янськ-Краматорськ, Україна, 18-19 березня 2020 р.); гол. ред. В. М. Пристинський. Слов'янськ, 2020. С. 55-63. URL : <http://www.slavdpu.dn.ua/index.php/nauk/conf>

6. Лебедик Л.В. Оцінювання культури вищого навчального закладу через якість здоров'язбережувального середовища. *Взаємодія духовного й фізичного виховання в становленні гармонійно розвиненої особистості* : зб. статей за матеріалами IV Міжнар. наук.-практ. онлайн-конф. (Слов'янськ, Україна, 23-24 березня 2017 р.) у 2 томах / гол. ред. В.М. Пристинський. Слов'янськ : ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», 2017. Т. 1. С. 495-500.

7. Мижериков В.А. Словарь-справочник по педагогике / под общ. ред. П. И. Пидкасистого. М. : ТЦ Сфера, 2004. 448 с.

8. Стрельніков В.Ю. Використання теорій інтенсивного навчання у професійній підготовці майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія № 15. «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)»*. Зб. наук. праць. К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2016. Вип. ЗК2 (71) 16. С. 316-319.

9. Стрельніков В.Ю. Розвиток духовності студентської молоді засобами фізичної культури і спорту. *Взаємодія духовного й фізичного виховання в становленні гармонійно розвиненої особистості*. Зб. статей за матеріалами VII Міжнар. наук.-практ. онлайн-конф. (Слов'янськ-Краматорськ, Україна, 18-19 березня 2020 р.); гол. ред. В.М. Пристинський. Слов'янськ, 2020. С. 94-101. URL : <http://www.slavdpu.dn.ua/index.php/nauk/conf>

10. Ушинский К.Д. Собр. соч. в 11 т. Т. 8. Человек как предмет воспитания. Опыт педагогической антропологии. М.; Л. : Изд. Акад. пед. наук, 1950. 775 с.

Part 2. Discursive-projective competence and professional-pedagogical training of a specialist in the field of physical culture and sports in the context of the humanistic worldview development of individual

2.1. *Viktor Strelnikov* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor; Professor of the Department of Special Education and Social Work

Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Poltava, Ukraine

Sergij Chernobaj – Senior Lecturer

Irina Faynveyc – Master's degree student of the Faculty of Physical Education SHEE «Donbas State Pedagogical University», Slovyansk, Ukraine

2.2. *Lesya Lebedyk* – Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Special Education and Social Work

Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University, Poltava, Ukraine

Sergij Chernobaj – Senior Lecturer

Yrij Gurba – Master's degree student of the Faculty of Physical Education SHEE «Donbas State Pedagogical University», Slovyansk, Ukraine

2.3. *Liudmyla Shuba* – PhD in Pedagogy, Associate Professor; Associate Professor of the Physical Culture and Sport Management Department

«Zaporizhzhia Polytechnic» National University, Zaporizhzhia, Ukraine

Victoria Shuba – PhD in Pedagogy; Associate Professor of the Pedagogy and Psychology Department

Prydniprovaska State Academy of Physical Culture and Sports, Dnipro, Ukraine

2.4. *Volodymyr Ashanin* – PhD (Physics-Mathematics), Professor

Ludmila Filenko – PhD (Physical education and sport), Associate Professor; Kharkiv State Academy of Physical Culture, Kharkiv, Ukraine

Olena Tserkovnaya – PhD (Physical education and sport), Associate Professor Kharkiv National University of Radio Electronics, Kharkiv, Ukraine